

Žlicom po karlovačkom kraju

Libuše Kašpar

Gradski muzej Karlovac
Karlovac

Izložba *Žlicom po karlovačkom kraju* plod je višegodišnjih etnoloških istraživanja prehrane karlovačkog kraja. Pod karlovačkim krajem razumijevamo područje koje svojim istraživanjima pokriva Etnološki odjel Gradskog muzeja Karlovac, a to su Pokuplje, Kordun, dio Žumberka i Gorskoga kotara, posebno okolice grada Karlovca.

Autor se odlučio za spomenutu temu jer joj se dosad posvećivalo malo pažnje u etnološkoj i muzeološkoj djelatnosti. Najčešće su izlagani posuđe i obredni kruhovi. Prije nekoliko godina više smo obradili medičarstvo (Medičarstvo varaždinskoga kraja – Varaždin 1980. godine; Topličko medičarstvo – Varaždinske Toplice 1980. godine; Medičarstvo Ptuja in Varaždina – Ptuj 1981. godine; Karlovački licitari – Karlovac 1983. godine).

Izložbom *Žlicom po karlovačkom kraju* dali smo cjelovitiji prikaz svakodnevne te svečane i težačke prehrane našeg seljaka, a djelomično i prehrane u gradu Karlovcu. Ispitano je tridesetak lokaliteta, a istraživanja se nastavljaju i proširuju. Uz kazivače koji stalno žive na selu, poslužili smo se i informatorima, koji žive u gradu a porijeklom su sa sela i zadržali su svoj tradicionalni način prehrane. Ispitujući teren, ustanovili smo da se svakodnevna prehrana u biti malo izmijenila u usporedbi s onom u prošlosti. Jedino ono što podliježe pomodarstvu i prestižu izmijenilo se bitno odnosno obogatilo. To su jela vezana uz rođenje, svadbu i smrt. Zaključili smo da je hrana svakako jedan od najvažnijih faktora u ljudskom životu, htjeli mi to priznati ili ne, i najmanje je podložna promjenama. Istraživanja na terenu tj. zapise, fotografiranje i prikupljanje građe obavio je etnolog sâm.

Realizacija izložbe bila je planirana kao jedna od popratnih pojava XII. svjetskoga kongresa antropoloških i etnoloških znanosti, koji se je održavao u Zagrebu od 24. do 31. srpnja 1988, pa je stoga zahtijevala i reprezentativan propagandni materijal. Nažalost, sredstva od RSIZ-a nisu dobivena. Dodatna sredstva dobivena su putem sponzorstva (bilo je 11 sponzora), a prikupljao ih je uglavnom autor. Uz pozivnicu i skroman plakat štampan je katalog sa stručnim tekstom na hrvatskom jeziku čiji je autor ujedno i autor izložbe (Libuše Kašpar) i sažetkom na engleskom jeziku (prevodilac je Dubravka Reicher-Miloslavjević). Katalog sadrži 34 crno-bijele fotografije autora Libuše Kašpara i Tomislava Đurića (ujedno i grafički urednik) te kolor na ovitku.

Izložba je bila postavljena u prostoru Galerije "Vjekoslav Karas", inače neprikladnom za izložbe te vrste. U postavljanju izložbe sudjelovala je akademska slikarica Višnja Ercegović. Prehrana je bila prezentirana po temama istraživanja. Bila su prikazana jela od tijesta, voće i povrće, sabiranje, mliječni i mesni proizvodi, jela u posebnim prilikama (težački poslovi, rođenje, svadba, smrt) te jela vezana uz godišnje običaje. Predstavili smo ih fotografijama a izložili smo i alat, posuđe i pribor za jelo. U seoskom dijelu prikazali smo različito posuđe (zemljano, drveno i pleteno) što je uglavnom bilo vezano uz tijesto, sabiranje i vinarstvo, dok smo alat prikazali kod mesnih prerađevina.

Prezentirali smo i dijelove kuhinja iz Pokuplja i Gorskoga kotara. Kao veza između grada i sela poslužili su licitari. To je obrt s bogatom tradicijom u Karlovcu, gdje se je prvi licitar pojavio godine 1812. U tom obrtu u Karlovcu dominirala je obitelj Lukinić, posjednik Prve hrvatske parne tvornice voštenih svijeća i medičarskih proizvoda. Tu smo prikazali licitarski štand, pribor potreban za izradu njihovih proizvoda i dokumente obitelji Lukinić.

U gradskom dijelu prikazali smo ambijentalne cjeline. Bila je tu improvizirana gradska kuhinja s početka ovog stoljeća, zatim postavljeni stol i improvizirana smočnica s ventiliranim ormarom. Uz to smo prikazali različita pomagala kod kuhanja te ambalažu pića i prehrambenih proizvoda, među kojima se ističu kutije tvornice bombona i čokolade Kanold, koja je radila u Karlovcu tridesetih godina ovog stoljeća, te boce pića karlovačke Pivovare. Nisu izostale ni naljepnice različitih pića koja su Karlovčani konzumirali prije i poslije rata te različite kuharske knjige. Posebno simpatičan eksponat bio je dnevnik jedne Karlovčanke u kojem su evidentirani svi detalji pečenja rakije.

Izloženi predmeti bili su iz fundusa Etnološkog odjela Gradskog muzeja Karlovca, zatim iz Muzeja revolucije naroda Hrvatske iz Zagreba, iz Gradske biblioteke "Ivan Goran Kovačić" iz Karlovca te posuđeni od mnogih karlovačkih obitelji. Tom prigodom dobiveno je na poklon za Etnološki odjel oko 200 predmeta.

Inače, na otvorenju (26. srpnja) posjetio ci su mogli ponešto i kušati. Najatraktivniji, u vrućem ljetnom danu, bio je svakako gvir s ledom. Bili su tu i medenjaci, zatim nekoliko vrsta domaćih sireva, smjesni kruh, uskrnsni nadjev i različiti kolači (gibanice) koje su za tu prigodu spravile žene iz obližnjih sela Mekušja, Šišljavića, Vukmanića i Veljuna. Vrijedno je zabilježiti da su i mnoge od tih žena došle na izložbu jer su i same shvatile važnost proizvoda koje izrađuju.

Uz izložbu napravljeni su i prigodni suveniri. Bili su to odljevi licitarskih kalupa s motivom sirene, gitare i abecede. Uz njih je karlovačka keramičarka Lidija Maček izradila i posude za pečenje u obliku srca. Svi ti proizvodi izrađeni su u karlovačkoj ciglani – Ilovac. Tako smo došli do originalnog karlovačkog suvenira.

Tijekom izložbe među učenicima viših razreda osnovnih škola provedena je anketa o najzanimljivijem predmetu. Današnjoj djeci najzanimljiviji su licitarski proizvodi, kalupi za kolače i postavljeni stol.

Kako smo već naveli, izložba je priređena kao jedna od akcija u vrijeme trajanja Svjetskog kongresa antropoloških i etnoloških znanosti. Međutim, antropolozi i etnolozi su bili rijetki gosti.

Primljeno: 16. 1. 1989.

Detalj s izložbe *Žlicom po karlovačkom kraju*. Snimila: Libuše Kašpar

SUMMARY

Through the Karlovac Area with a Spoon

Libuše Kašpar

The exhibition *Through the Karlovac Area with a Spoon* was held between May and September 1988 in the Vjekoslav Karas Gallery in Karlovac. As the result of several years of research in the dietary habits of the Karlovac area the exhibition was an extensive presentation of feast and Sunday meals as well as farm-labourers food and partly the eating habits in the town of Karlovac. The subject was illustrated by photographs of various types of food, by an exhibition of cooking implements, vessels, cutlery, kitchen utensils, containers for food and drink, cookery books, kitchen parts and entire cooking units from town houses. At the opening of the exhibition a buffet was put up, and the exhibition offered adequate souvenirs, such as ceramic reproductions of honey-bread moulds. The exhibition was realized with the help of 11 sponsors, and was organized as one of the side actions accompanying the International Congress of Anthropological and Ethnological Sciences.